

Yleisradion Pro Patria-taulut

Yleisradio on ollut olennainen osa suomalaisten elämää perustamisestaan lähtien vuonna 1926. Sotavuosina sen tehtävä kansallisena instituutina korostui ja monipuolistui entisestään tiedotus- ja propagandaroolin kasvaessa: radiolähetysten kautta paitsi tiedotettiin kansaa rintamien tilanteesta sekä uutisoitiin sodan taustalla vaikuttavista poliittisista tekijöistä, minkä lisäksi ohjelmavalikoimalla mm. ylläpidettiin taistelutahtoa etulinjassa, valettiin uskoa kotirintamaan, seurattiin ihmisten mielialaa, neuvottiin kotitalouksia ja evakoita, välitettiin kuulumisia, ilahdutettiin Ruotsiin lähetettyjä sotilapsia, paikattiin sodan vuoksi keskeytyneiden koulujen opetustoimintaa, ja esimerkiksi kuunnelmien ja konserttien kautta tarjottiin edes hetkeksi kipeästi kaivattua hengähdystaukoa ympäröivän maailman kauheudesta.

Toisinaan, kuten [tässä Säkkijärven polkan eriskummallisessa tapauksessa](#), radiolähetysten kaiutta käytiin sotaa ihan kirjaimellisestikin! Yleisradion Helsingin tilat kärsivät sotavuosina, etenkin pääkaupunkiin alkuvuodesta 1944 kohdistuneissa suurpommituksissa (esimerkiksi 16.2. pommitus rikkoi sadoittain ikkunoita ja vioitti antennimastoa niin, että tämä melkein kaatui), mutta siltikin keskeytyneen radiotoiminnan kesto mitattiin vain tunneissa.

Sotavuodet harvensivat niin Yleisradion kuuntelijoiden kuin työntekijöiden rivejä. Kunnianosoituksena menettämillään työntekijöille teetätti Yle talvi- ja jatkosodan sankarivainajilleen mustasta graniitista valmistetut, elegantilla art deco-fontilla työstetyt Pro Patria-taulut. Talvisodan sankareiden muistolaatta paljastettiin vielä tuolloin Fabianinkadulla sijainneessa Yleisradiotalossa 28.12.1940 pidetyssä muistotilaisuudessa, jatkosodan uhrin saivat taulunsa joskus vuoden 1944 jälkeen.

Nykyiseen sijoituspaikkaansa ne päätyivät Ylen aloittaessa toimintonsa siirron Pasilaan vuonna 1979.

Yleisradion Pro Patria-taulut löytyvät sen Ilmalan kompleksin kuuluvan Studiotalon toisesta kerroksesta osoitteessa uutiskatu 8 C.

Yleisradion Pro Patria-auluihin on ikuistettu kuuden meidän kaikkien puolesta kalleimpansa antaneen yleläisen nimet. Heistä kolme kaatui talvisodassa, loput kolme jatkosodassa. Mukana on muusikkoja ja teknikoita, isiä ja poikia, ali- ja ylikersantteja. Yhteistä heille on, että heidän aivan liian varhain päättyneet elämänsä jättivät jälkeensä suunnattoman kaipauksen monen ihmisen sydämeen.

Tässä ovat heidän tarinansa.

Pentti Sola

Oopperalaulaja Wäinö Solan ja näyttelijä Elli Malmin esikoisena syntyneellä **Pentti Solalla** oli edessään loistava tulevaisuus, se oli selvää jo nuoresta pitäen. Musiikillisesti ja kielellisesti lahjakkaan (ja neljä kieltä puhuneen) nuorukaisen poikkeuksellinen älykkyys näkyi jo hänen Helsingin Normaaliylyseossa saamissaan arvosanoissa, mutta ylioppilaskirjoitusten jälkeen hän lähti Yhdysvaltojen kiertueelle säästämään isäänsä. Siellä hänen solmimansa tuttavuus johti hänet shakkitehtävien laadinnan maailmaan, jossa hän oli Suomen uranuurtajia. Oikeustieteiden sijaan hän löysi paikkansa akateemisessa maailmassa musiikkitieteestä. Opintojensa ohella hän työskenteli Yleisradion musiikkipäällikön apulaisena, missä mielikuvituksestaan ja huumorintajustaan tunnettu Sola oli suosittu kollega.

Apollonkadulla Töölössä Vieno-vaimonsa kanssa asunut Sola oli jo ehtinyt aloittaa suomalaisen oopperan historiaa käsittelevän väitöskirjansakin, mutta talvisodan syttyminen muutti hänenkin tulevaisuutensa peruuttamattomasti. 10 vuotta aikaisemmin varusmiespalveluksestaan reservin vänrikkinä kotiutunut 32-vuotias Sola komennettiin joukkueenjohtajaksi Jalkaväkirykmentti 69:ään. Päivä ennen talvisodan päättymistä hän haavoittui Kollaanjoen taisteluissa kranaatinsirpaleesta minkä jälkeen hänet siirrettiin hoidettavaksi 20. Sotasairaalaan. Siellä hän menehtyi vammoihinsa reilu kolme viikkoa myöhemmin.

Ehkä vaimoakin suurempi kolaus Solan menetykselle oli hänen vanhemmilleen, jotka menettivät nyt viidestä lapsestaan jo kolmannen: tyttären kuoltua ennen sotaa tuberkuloosiin olivat nämä menettäneet talvisodassa jo Penttiä kuusi vuotta nuoremman Jaakko-poikansa helmikuun lopulla (hänen kohtalonsa on muuten ikuistettu Aleksanterin teatterin Pro Patria-tauluun, jonka löydät [täältä](#)).

Vähän tammikuun puolivälin jälkeen 1940 kohtasi Impilahdella loppunsa Yleisradion Pro Patria-aulujen seuraava sankari: **Kauko Tolonen**, joka 10 päivää aikaisemmin oli viettänyt rintamalla 30-vuotispäiväänsä. Lyseon jälkeen lahtelaissyntyinen Tolonen hän oli valmistunut kauppaopistosta. Huoltosihteerinäkin toiminut nuorukainen tuli Yleisradion Kuopion tilapäisiin toimitiloihin ohjelmapäälliköksi. Koko maan nuorin paikallinen ohjelmapäällikkö teki nuoresta iästään huolimatta vaikutuksen osaamisellaan ja asenteellaan, ja kun kaupunkiin muutama vuosi myöhemmin rakennettiin ihan kunnon yleisradioasema, laajeni Tolosen tehtävänkuvaa ja vastuu entisestään. Hän toimi niin selostajana kuin haastattelijana ja oli tehtävissään esimiesten lisäksi myös yleisön mieleen.

Kauko Tolonen

Nuorempana, vielä Helsingissä asuessaan oli hän ollut mukana Helsingin suojeluskunnan toiminnassa, ja isänmaanrakkaus oli saanut hänet ilmoittautumaan suorittamaan asevelvollisuuttaan vapaaehtoisena Hämeen ratsurykmentissä. Kevyt Osasto 13:ssa adjutanttina palvelutta kornettia arvostivat niin hänen toverinsa kuin esimiehensä, jotka luonnehtivat häntä ”erittäin hyväksi upseeriksi joka suhteessa” ja esittivät häntä palkittavaksi IV lk Vapaudenristillä.

Tolonen jätti jälkeensä Mirjam-vaimon sekä pariskunnan esikoisen Ilkka-pojan.

Eino Vääriskoski

35-vuotiaana menehtynyt alikersantti **Eino Vääriskoski** oli syntynyt Keuruulla. Keskikoulun jälkeen hän kävi Tampereen teollisuuskoulun järjestämän sähköteknillisen oppikurssin, minkä jälkeen työskenteli joitain vuosia eri sähkölaitosten palveluksessa. Vuonna 1931 Vääriskoski tuli teknikoksi Viipuriin, jonne juuri perustettiin uutta yleisradioasemaa. Asennustöiden päätyttyä hänelle tarjottiin asemateknikon paikkaa, missä hän toimi loppuelämänsä. Viipurista hän löysi myös Mirjam-vaimonsa, jonka kanssa perhe ehti ennen sotia kasvaa yhdellä tyttärellä.

Vääriskosken tunteneet kertoivat hänen olleen työssään tunnollinen ja tarkka teknikko, joka vaatimattomana ja hiljaisena ei juuri huomion keskipisteenä viihtynyt, mutta nautti koko työyhteisön arvostusta.

Vääriskoski kuoli 14.2.1940 5. Kenttäsairaalassa aikaisemmin samana päivänä radioasemalle kohdistuneessa ilmapommituksessa saamiinsa vammoihin. Vaimon ja tyttären lisäksi häntä jäivät suremaan Vääriskosken Wilhelmiina-äiti sekä neljä sisarusta, jotka olivat kahdeksan vuotta aikaisemmin joutuneet hautaamaan perheen Einari-isän. Mirjam ei koskaan mennyt uusiin naimisiin.

Sandellista nimensä suomalaistanut **Martti Santomaa** hyödynsi niin ikään osaamistaan 4. tiedotuskompaniassa. Perniössä syntynyt 28-vuotias kersantti oli asettunut Helsinkiin, missä oli keskikoulun jälkeen työllistynyt VR:lle. Ensin asemamiehenä ja myöhemmin tullivartijanakin työskennellyt Santomaa oli löytänyt täällä myös maanpuolustustyön ja ehtinyt olla kuusi vuotta mukana rautatiesuojeluskunnassa. Armeijassa hän oli saanut radiosähköttäjän erikoiskoulutuksen ja päätyi myöhemmin Yleisradion studioapulaiskurssin jälkeen töihin teknikoksi/ studioapulaiseksi.

Viereen oli löytynyt vaimo Aino ja perheonni oli kasvanut kahdella lapsella: Maijalla ja Matilla. Santomaat asuivat Töölön Tavaststjernankadulla, nykyisen Folkhälsanin rakennuksen paikalla sijainneessa talossa. Nuori perheenisä kaatui Mustilanmäessä Karjalan kannaksella kesällä 1944 alkaneen verisen suurhyökkäyksen ensimmäisenä päivänä. Viisi päivää myöhemmin hänen ruumiinsa lähetettiin Helsinkiin, ja murtuneet omaiset hautasivat hänet Perniön sankarihautausmaalle.

Martti Santomaa

”Lyhyt, mutta kaunis oli onnemme. Kiitos Masa kaikesta. Näkemiin rakas”, kuuluivat vaimon koskettavat jäähyväiset puolisolleen tämän kuolinilmoituksessa.

Kalle Åcker

Yleisradion Pro Patria-taulujen ensimmäisen nimen Pentti Solan lailla myös **Kalle Åcker** oli muusikko ja oli liki 11 vuoden ajan soittanut Radio-orkesterissa, missä hänet muistettiin erityisen lahjakkaana ja ammattitaitoisena soittajana sekä valoisana persoonallisuutena, jonka kaikki tiesivät tekevän sen, mitä oli sovittukin.

31-vuotias Åcker oli naimisissa Violan kanssa, lapsia ei vielä ollut ehtinyt siunaantua. Talvisodalta hän oli vielä säästynyt, eikä Åckerin jatkosotakaan ehtinyt kahta kuukautta pidempään kestää, ennen kuin Jalkaväkirykmentti 45:n 9. komppaniassa palvelut nuori alikersantti kaatui 27.8.1941 Johanneksen Kaislahdessa.

Vihollinen oli tehnyt suomalaisjoukkoihin kohdistuvia hyökkäyksiä alueella aamusta lähtien, mutta ne oli kerta toisensa jälkeen onnistuttu torjumaan. 17.30 siellä olleet JR 45:n pataljoonat olivat jo ilmoittaneet

lyöneensä vihollisen takaisin asemiinsa. Puna-armeijan tappioiksi kerrottiin tuossa vaiheessa 60. Kaksi ja puoli tuntia myöhemmin Åckerin pataljoonasta tuli tieto vihollisen aloittaneen jälleen kahden pataljoonan vahvuisen hyökkäyksen. Kymmeneen mennessä tämäkin oli saatu torjuttua. Alle kaksi tuntia siitä pataljoonasta kerrottiin 80-miehisen vihollisosaston päässeen lähelle suomalaispataljoonan selustaa, mutta osaston motitus oli käynnissä.

Vihollistappiot nousivat tuolta päivältä huomattaviksi: pelkästään vankeja saatiin liki 30. Sisukkaasta vastarinnastaan huolimatta eivät tappiota selvinneet suomalaisetkaan: III Pataljoonasta menetettiin ainakin helsinkiläismusikantti Åcker. Puoliltapäivin torstaina 4.9.1941 hänet siunattiin viimeiseen lepoonsa Hietaniemen sankarihautausmaalla, missä hänen hautansa löytyy paikasta 938.

Erkki Östermanin, Yleisradion Pro Patria-taulujen sankareista viimeisen, kohdalle on kuolinsyyksi kirjattu salaperäisen kuuloinen ”muu kuin vihollistoiminnasta johtuva”. Porvoolaissyntyisen ylikersantin kohdalla se tarkoittaa tapaturmasta alkanutta tapahtumaketjua. Monen yläkoulukollegansa lailla Österman asui Töölössä, missä oli Synnöve-vaimonsa kanssa perustanut yhteisen kodin Mechelininkatu 25:een. Siviilissä pitkänhuiskea ja hauskanäköinen radiomekaanikko työskenteli Yleisradion studioapulaisena.

Raskas Patteristo 33:n 1. patterin sotapäiväkirja maaliskuun 18. päivältä kertoo päivän olleen edellisten lailla rauhallinen. Sää suojaisa: aamupäivästä pientä lumisadetta, kunnes taivas taas kirkastui. Taistelutoiminnan sijaan miehet olivat lumitöissä ja hankkimassa puutavaraa etulinjan tukikohtiin. Viisi minuuttia puolenpäivän jälkeen tilanne muuttui: ylikersantti Österman oli puuhommissa ollessaan vahingossa lyönyt kirveellään polvensa alapuolelle niin, että jänne oli katkennut. Hänen elämänsä ei ollut ehtinyt kestää kuin 28 vuotta, mutta liki kolme ja puoli vuotta siitä hän oli ollut rintamalla.

Österman kiidätettiin hoidettavaksi 33. Kenttäsairaalaan, missä hänen eloonjäämistäistelunsa jatkui vielä yli kuukauden. Lopulta tulehtuneen haavan nostattama haavakuume paheni yleiseksi verenmyrkytykseksi ja 22.4.1944, kaksi päivää 29. syntymäpäivänsä jälkeen, hän veti viimeisen henkäyksensä.

Erkki Österman

PRO PATRIA

1939 - 1940

PENTTI OLAVI SOLA KAUKO EEMIL TOLONEN

★ 28.5.1907 † 8.4.1940

★ 7.1.1910 † 17.1.1940

EINO EDVARD VÄÄRISKOSKI

★ 18.3.1904 † 14.2.1940

1941 - 1944

MARTTI OLAVI SANTOMAA KALLE ARMAS ÅCKER

★ 26.4.1916 † 9.6.1944

★ 15.7.1910 † 27.8.1941

ERKKI ALEKSANDER ÖSTERMAN

★ 20.4.1915 † 23.4.1944

